

Ivana
Haničar
Buljan

Erozija arhitektonske baštine - kuća izvan zone

Vila Gras, Dudovec 57, Zagreb (oko 1936.-2008.)

Samo mjesec dana od izlaska prošlog broja *Kvartala* u kojem smo donijeli vijest o srušenoj Iblerovoj i Galićevoj drvenoj vili Filipčić na Svetom Duhu, vrhunskom djelu arhitekture 30-ih godina 20. stoljeća, srušena je u Zagrebu još jedna kuća iz tog razdoblja – Vila Gras u ulici Dudovec 57 u Stešnjecu. Obrazac je ponašanja sličan. Kuća nije bila u zaštićenom zoni Povijesne urbane cjeline Grada Zagreba, a pojedinačna, preventivna zaštita istekla joj je tri tjedna prije rušenja, odnosno zbog recentne devastacije nije mogla ući u postupak trajne zaštite.

U rješenju o njezinoj preventivnoj zaštiti donesenom 30. prosinca 2004. (koje se izdaje na 3 godine) stoji: “Slobodnostojeća, jednokatna vila Gras, građena je tridesetih godina 20. st. (oko 1936.?), prema projektu i u izvedbi ovlaštenog graditelja Stanka Horvata. Smještena je na parkovno uređenoj, relativno uskoj parceli, s istoka i zapada omeđenju cestama; trostrano je orijentirana, s glavnim ulazom i balkonima prema jugu. Izgrađena je na međi, te sa sjeverne strane potpuno zatvorena. Modernog koncepta, razvedenog je volumena, stereometrijski komponirana, skladnih proporcija s krovnom terasom nad cijelim objektom. Funkcionalna prostorna organizacija s centralno smještenim prostranim hallom s trokrakim stubištem; salonom, radnom sobom, kuhinjom s gospodarskim prostorijama u prizemlju, te spavaonom na katu. S nivoa prvog kata vanjsko stubište vodi na krovnu terasu. U oblikovnom smislu karakterizira ju zaobljena zidna ploha salona u prizemlju i sobe na katu – rastvorena kon-

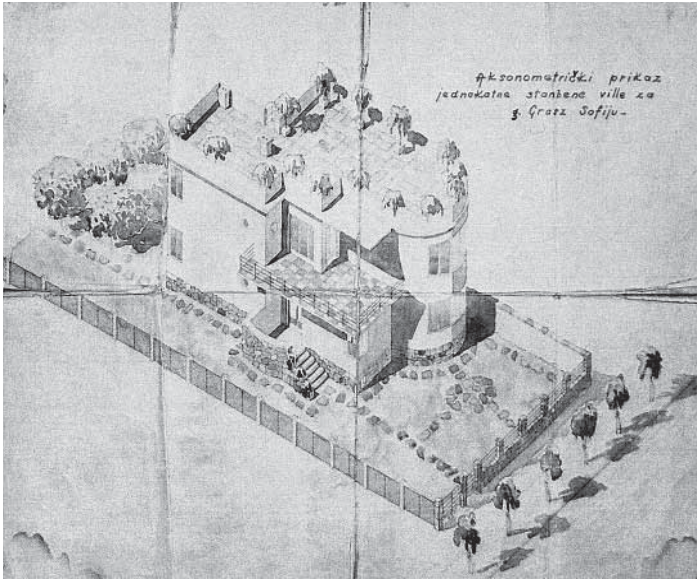

↑ Vila Gras, Dudovec 57, Zagreb, 2006.

tinuiranim nizom prozora, prozori riješeni preko uglova kuće, kamena rustika sokla te spuštenu završni vijenac – izbačena horizontalna stropne ploče koja je ujedno nadstrešnica balkona. Prema zapadu prigradeno je prizemno krilo s krovnom terasom, koje ima dvoja trokrilna vrata prema vrtu. Zrcalno okrenuta, identična kuća, istog autora, izgrađena je 1936. godine na Goljaku br. 30. Vila Gras, s pripadajućom parkovno uređenom parcelom, kvalitetan je primjer obiteljske kuće, za grubačke moderne arhitekture tridesetih godina.”¹

Izgradnjom stambenih zgrada u njezinoj okolici 70-ih godina već je bio narušen ladanjski ambijent kojem je pripadala, a u prote-

¹ Zahvaljujem na suradnji Gradskom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu.

← Vila Grasz, aksonometrija, akvarel (pronašao Aleksander Laslo kod vlasnika vile), 1999.

kle dvije godine kuća je namjerno prepuštena propadanju. Posječena su stabla crnogorice, porušena je ograda, prozorska stakla bila su razbijena, unutarnje stubište srušeno i interijer potpuno uništen, ulazna vrata razvaljena. Takvo ponašanje prema zaštićenim kućama, namjerno degradiranje vrijednosti kulturnog dobra, odnosno uništavanje svojstava zbog kojih je zaštićeno, u konačnici doводи do brisanja iz Registra i daljnje zaštite. Prema Smjernicama za vrednovanje kulturnih dobara, internom dokumentu konzervatorskih zavoda, očuvanost (funkcije, konstrukcije, materijala i okoline) jedno je od glavnih svojstava koje dobro treba imati. No postavlja se pitanje procjene stupnja devastiranosti – jesu li te devastacije doista nepovratno narušile njezinu vrijednost ili se mo-

glo pristupiti i drugačije? Jer stabla se mogu i ponovno posaditi, ograda napraviti, a stakla zamijeniti. I što ako se dogode namjerne devastacije kao u slučaju Vile Grasz?

Na području grada Zagreba, a izvan zaštićene zone, postoji još nekoliko desetaka vila koje zaslužuju zaštitu. Samo na području zapadnog dijela grada (Podsused, Stenjevec, Gajnice, Vrapče) njih je barem desetak, a prijedlog za preventivnu zaštitu kao i prijavu o devastacijama može podnijeti mjerodavnom konzervatorskom zavodu svaki građanin Hrvatske. To nam nalaže i Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, članak 4.: “Svi su građani dužni skrbiti o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, te prijaviti nadležnom tijelu dobro za koje se predmnijeva da ima svojstvo kulturnoga dobra.” ×

SUMMARY: EROSION OF THE ARCHITECTURAL HERITAGE

 Article on the occasion of the demolition of Vila Grasz, which was a quality example of the residential modernist architecture in Zagreb

in the 1930s. Intentional neglect led to degrading and dilapidation of the object.